

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології
Кафедра теорії та історії соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
Факультет соціології

_____ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Соціальні процеси і трансформації»

для здобувачів освітньо-наукового ступеню доктор філософії

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 «Соціологія»
рівень вищої освіти третій
освітньо-наукова програма «Соціологія»
вид дисципліни вибіркова

Форма навчання очна, заочна
Навчальний рік 2024/2025
Рік навчання 2
Кількість кредитів ECTS 4
Мова викладання, навчання та оцінювання українська.
Форма заключного контролю іспит

Викладач: д.соц.н, проф. Володимир СУДАКОВ.

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (підпис, ПІБ, дата) «__»__ 20__р.

на 20__/20__ н.р. _____ (підпис, ПІБ, дата) «__»__ 20__р.

КИЇВ – 2024

Розробник: Володимир СУДАКОВ – доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та історії соціології

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри теорії та історії соціології
Володимир СУДАКОВ
Протокол № 17 від 30 серпня 2024 р.

Схвалено науково-методичною комісією факультету соціології

Протокол від 31 серпня 2024 року №7

Голова науково-методичної комісії _____ Тетяна ЧЕРВІНСЬКА

1. Мета дисципліни - формування системи сучасних соціологічних знань, необхідних для самостійного проведення наукового дослідження провідних тенденцій розвитку соціальних процесів сучасних суспільств аграрного, індустріального та постіндустріального типу в контексті аналізу впливу на організацію процесів суспільної життєдіяльності таких новітніх соціальних трансформацій як глобалізація, віртуалізація та індивідуалізація суспільного життя.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни:

1. *Знати історію розвитку світової та української соціології.*
2. *Знати та вміти критично оцінювати евристичний потенціал класичних та посткласичних соціологічних парадигм.*
3. *Володіти навичками критичного аналізу та роботи з англійською науковою літературою.*

3. Анотація навчальної дисципліни: Пізнавальна значущість вибіркової навчальної дисципліни «Соціальні процеси і трансформації» обумовлена необхідністю врахування специфіки складної взаємообумовленості соціальних явищ, соціальних процесів та практик соціальних дій індивідуальних та колективних суб'єктів суспільного життя як атрибутивних складових елементів сучасних суспільств аграрного, індустріального та постіндустріального типу. Саме тому в новітній теоретичній соціології актуальною проблемою є розробка інноваційних концептуальних стратегій дослідження фундаментальних процесуальних детермінант новітніх соціальних трансформацій, які обумовлюють наявність складних суперечностей глобального розвитку людської цивілізації у XXI столітті. У змістовій частині 1 «Теоретико-методологічні підходи до ідентифікації та дослідження соціальних процесів та їх функціонально автономного статусу в класичній та некласичній теоретичній соціології» запропоновано аналіз та розгляд онтологічної та специфіки таких атрибутивних соціальних процесів організації соціального порядку та життєдіяльності людей як праця, соціалізація, поведінка, комунікація, структурація, соціальна інтеграція, соціальне управління, соціальний контроль. Аргументована важливість уточнення пізнавального змісту відповідних соціологічних категорій, як засобів каузальних, функціональних та емпіричних пояснень в соціологічній науці. У змістовій частині 2 «Новітні суспільні трансформації як якісні прояви соціальних змін та процесів XXI століття» аргументована важливість вивчення дослідницької специфіки та інтелектуальних здобутків постструктуралістської, неофункціоналістської та неонституціональної парадигм сучасної теоретичної соціології, які націлені на розробку інноваційних наукових пояснень особливостей таких соціальних змін як глобалізація, віртуалізація та індивідуалізація суспільного життя. Надані докази щодо необхідності розвитку спеціалізованих соціологічних досліджень в сучасних аграрних, та постіндустріальних суспільствах різноманітних трансформаційних наслідків даних соціальних змін.

4. Завдання (навчальні цілі):

- Поглиблення розуміння сучасних тематичних і теоретичних стратегій соціологічного дослідження фундаментальних процесуальних детермінант новітніх соціальних трансформацій, які обумовлюють наявність складних суперечностей глобального розвитку людської цивілізації у XXI столітті.
- Розвиток вмінь конструювати теоретично-спрямоване соціологічне дослідження та практично застосовувати теорії при плануванні дисертаційної роботи.
- Формування вмінь застосовувати теорії та здійснювати теоретичні узагальнення результатів емпіричних досліджень і досліджень новітніх соціальних процесів та трансформацій.
- Розвиток вміння написання наукових текстів різного жанру (тези наукової доповіді, наукова стаття, тексти розділів дисертації).

Це спрямовано на формування компетентностей:

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК3. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ФК5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері соціології, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці 3 дисципліни	
Код	Результат навчання			
1.1.	Розуміти сучасні тематичні та теоретичні стратегії соціологічного пізнання онтологічної специфіки соціальних процесів в світовій соціології	Лекції, дискусії на лекційних а практичних заняттях, обговорення змісту презентацій виступів аспірантів	Участь у дискусії; аналітичний огляд, рецензія	15
2.1	Оцінювати та обґрунтовувати теоретичну базу наукового дослідження, зокрема, для своєї дисертаційної роботи	Кейс-метод, обґрунтування об'єкта та предмета дисертаційної праці.	Аналітичний огляд, фрагмент тексту дисертації	15
2.2	Обґрунтовувати наукову проблему та аналітично визначати стан її наукової розробленості	Практичне заняття, самостійна робота наук.-дослідн. методи	Підготувати фрагмент тексту дисертації та здійснити його презентацію на практичному занятті	20
2.3	Створювати теоретичні моделі каузальних, функціональних та емпіричних соціологічних пояснень соціальних процесів.	Лекції, дискусії на заняттях, самостійна робота	Фрагмент тексту дисертації; участь у дискусії	20
3.1	Розвинути комунікативні навички обговорення дискусійних положень дисертації у тезах наукових доповідей та підготовлених до друку статей у фахових виданнях.	Практичні заняття, консультації, самостійна робота.	Тези наукової доповіді; презентація дизайну та тексту наукової статті.	30

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	Результати навчання дисципліни (код)				
	1.1	2.1	2.2	2.3	3.1
ПРН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з соціології та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, та отримання нових знань у сфері соціології та/або здійснення інновацій.	+	+	+	+	

ПРН5. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження з соціології та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів та дотриманням норм професійної і академічної етики.			+	+	+
ПРН6. Критично аналізувати та узагальнювати результати власних досліджень і доробок інших дослідників у контексті всього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної наукової проблеми.		+	+		+
ПРН9. Глибоко розуміти загальні принципи та методи соціально-поведінкових наук, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері соціології та у викладацькій практиці.	+		+	+	

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання аспірантів:

- семестрове оцінювання:

- Участь у дискусіях - на заняттях будуть запропоновані форми індивідуальної та групової роботи за різними завданнями з аналізу прочитаних матеріалів, аналізу кейсу та обґрунтування засад власного дослідження. РН1.1., РН2.2, РН2.3 (15 балів max/ 9 балів min)
- Творчі завдання з підготовки аналітичного огляду стратегій, рецензії щодо їх пізнавальних можливостей РН1.1., РН2.1. (15 балів max/ 9 балів min)
- Тези наукової доповіді за результатами дисертаційного дослідження та їх презентація РН2.1., РН2.2, РН2.3, РН3.1. (15 балів max/ 9 балів min)
- Дизайн наукової статті за результатами дисертаційного дослідження та його презентація РН3. 1. (15 балів max/ 9 балів min)

- підсумкове оцінювання: письмовий іспит - 40 балів. Мінімальний бал успішного складання (отримання загальної позитивної оцінки) іспиту - 24 бали.

- умови допуску до підсумкового іспиту: Для здобувачів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 36 балів для одержання допуску до іспиту мають обов'язково подати письмові роботи – відпрацювання практичних робіт (тези наукової доповіді та дизайн наукової статті).

7.2 Організація оцінювання:

- Участь у дискусіях -1-6 теми;
- Творчі аналітичні завдання (аналітичний огляд, рецензія) 1, 3, 4 теми;
- Фрагмент тексту дисертації, його презентація - 5 тема;
- Тези наукової доповіді, їх презентація - після теми 6;
- Дизайн наукової статті, його презентація - після теми 6.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекційних і практичних занять

Номер і назва теми	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1. Теоретико-методологічні підходи до ідентифікації та дослідження соціальних процесів та їх функціонально автономного статусу в класичній та некласичній теоретичній соціології.			
Тема 1. Пізнавальна специфіка соціологічних досліджень онтологічного статусу соціальних процесів та їх цивілізаційної динаміки в класичній та некласичній теоретичній соціології	4		12
Тема 2. Теоретичні проблеми дослідження атрибутивних соціальних процесів організації соціального порядку: праця, соціалізація, поведінка, комунікація, структурація, соціальна інтеграція, соціальне управління, соціальний контроль.	4	2	12
Тема 3. Особливості та взаємообумовленість каузальних, функціональних та емпіричних соціологічних пояснень соціальних процесів.	2		6
2. Новітні суспільні трансформації як якісні прояви соціальних змін та процесів XXI століття.			
Тема 4. Основні концептуальні напрямки дослідження процесуальних характеристик глобалізації як трансформаційного соціального процесу в соціологічних теоріях глобальної модернізації та глобальної залежності.	4	2	14
Тема 5. Віртуалізація суспільного життя як новітній соціальний процес символічного обміну та його трансформаційний цивілізаційний зміст	2		10
Тема 6. Соціальні причини посилення процесів індивідуалізації суспільного життя та ролі персоналізованих соціальних практик як провідних чинників ресурсного розвитку сучасної цивілізації	2		6
Практична робота 1. Підготовка тез наукової доповіді за темою дисертації			18
Практична робота 2. Розробка дизайну наукової статті за темою дисертації			18
ВСЬОГО	18	4	96

Загальний обсяг 120 год. в тому числі:

Лекційні заняття – 18 год.

Практичні заняття -4 год.

Самостійна робота - 96 год.

Консультації – 2 год.

9. Рекомендована література:

Основна:

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. – К.: Вид.ім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С 11-36.
2. Зарубіжна соціологія (XX та початок XXI ст.): хрестоматія / відп. ред. В.Г.Городяненко. – Д.: Вид. ДН, 2009.
3. Валлерстайн І. Глобалізація або вік змін: довгостроковий погляд на шлях розвитку світової системи // Глобалізація, Регіоналізація, Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної соціології регіонів. /Укладачі Кононов І.Ф. та ін. - Луганськ : Альма матер - Знання, 2002.- С. 49-66.
4. Гіденс Е. Соціологія/ Пер. з англ. – К.: Основи, 1999. –РЗ- Типи суспільства: Р. 19. – Глобалізація та екологічна криза.
5. Голяков О.С. Фабрикація порядку, Знання в конструюванні соціального: монографія. - Харків, 2018 –С.20-38: 304-334.
6. Дарендорф Р. Капітал без праці. Соціальна реконструкція життя //Дарендорф. Р. У пошуку нового устрою. Лекції на тему політики свободи у XXI столітті. - К.: Вид.ім «Києво-Могилянська академія», 2608. – С 40-56.
7. Дем'яненко Т.Б. Три моделі тоталітаризму. Порівняльний аналіз фашизму, більшовизму та націонал-соціалізму. - К.: Нелень, 2000. - С. 3-12.
8. Злобіна О. Тенденції змін соціально-громадянської ідентичності під час війни: паритивний аналіз // Соціологія: методи, маркетинг, - 2024. - № 3. – С. 5-24.
9. Макеєв С. Інституційні стани: норма, патологія, надзвичайність // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2022. – № 2. – с. 22-39.
10. Нові медіа в сучасному суспільстві: культурологічний вимір: монографія. - К : Інститут культурології НАМ України, 2018. - С. 13-42.
11. Норт Д., Волліс Дж., Вайнгест Б. Насилля та суспільні порядки. Основні чинники, які вплинули на хід історії / Пер. з англ. Т.Цимбал – К., 2017. – С.21-50.
12. Резнік В. Війна й українська соціетальна спільнота: динаміка легітимації та соціалізації //Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023: Колективна монографія. – К : Інститут соціології НАН України, 2023. – С. 43- 86.
13. Судаков В.І. Проблема ідентифікації новітніх соціальних змін в соціологічних теоріях глобалізації // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2019. - №3 (42). - С.4-10.
14. Флоріда Р. Homo creativus. Як новий клас завойовує світ / Річард Флоріда : пер. Максим Яковлев. – Київ: Наш формат, 2018. — Р. 1-3.
15. Штомпка П. Соціологія. Аналіз сучасного суспільства. – Львів: Вид. Колір НРО, 2020. - С. 21-49.; 602-620
16. Albrow, M.(2002). The Global Shift and Its Consequences for Sociology. In: Nikolai Genov (Ed.) Advances in Sociological Knowledge over Half a Century. Paris :ISSC , 2002 -- P. 25-45.
17. Beck U. Risk Society. Towards a New Modernity. - London: SAGE Publications, 1996. – P. 12-35.
18. Inglehart R. Globalization and Postmodern Values // The Washington Quarterly _ Winter 2000. 23:1. – P. 215-228
19. Latour Br. Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network Theory/.- Oxford: Oxford univ. press, 2015 - P.21-120.
20. Macionis J., Plumer K. Sociology: A Global Introduction. – 5th ed. – Pearson, 2012 - P 10-36; 78-96; 136-163.
21. Sudakov V. I. The causal determinants of social tension in the contemporary global and regional labor markets: conceptual approach to identification and measurement // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки.- 2017.-№1(32).- С.3-10

Додаткова:

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / Пер.з фр. Г.Філіпчука. – К.: Юніверс, 2004. – С.24-54.
2. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах / пер. з англ. Тарас Цимбал. – Київ: Наш формат, 2020. – С. 10-26..
3. Култаєва М.Д., Навроцький О.І., Шеремет І.І.Європейська теоретична соціологія XX-XXI століття : навчальний посібник. 2-е вид.- Х.:ХНУ імені В.Н Каразіна, 2013. – С.312-328; 329-348.
4. Луман Н. Час і системна раціональність / пер. з нім. -К.: Центр учбової літератури 2011. – С 7-49.
5. Мельніков А. Екзистенціальна соціологія. К.: Ліра-К, 2022. – С.173-217
6. Ніколаєнко Л.Г. Методи соціологічного пояснення. - К.:ДАККіМ, ,2006. - 200с.
7. Резнік В. Рецепція ідей постпозитивізму соціологічній науці// Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології . Колективна монографія./ за заг. ред. В.Резніка. – К.: Інститут соціології НАН України,-2022.- С.91-119.
8. Семигіна Т.В. Словник із соціальної політики.- К.: Вид. ім НАУКМА, 2015.- С.31; 44.
9. Шаян Л. Про Суспільні комунікації. – К.: Динаміка, 2008.- С.37-62.
10. The ISA Handbook of Diverse Sociological Traditions. - Edited by S. Patel. London: SAGE., 2010. - P. 20-37. .

10. Моніторингові соціологічні дослідження:

1. The World Value Survey <https://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>
2. The European Social Survey <http://europeansocialsurvey.org/>
3. EuroBarometer http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
4. European Values Study <http://www.europeanvaluesstudy.eu>
5. Human Development Report <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/>